

# MESLEKİ BAĞIMSIZLIK VE MESLEK ÖRGÜTÜNÜN ÖZERKLİĞİ

Feride AKSU TANIK\*, Osman ÖZTÜRK\*\*

**Öz:** Bu dosya hekimlerin mesleki bağımsızlığının ve meslek örgütünün özerkliğinin anlamını tarihsel süreç içinde ve güncel gelişmeler ışığında tartışmaktadır.

**Anahtar sözcükler:** mesleki bağımsızlık, meslek örgütü özerkliği, TTB

## *Professional Independence and Autonomy of Professional Organization*

**Abstract:** This file discusses the professional independence of physicians and autonomy of their organizations in historical perspective and in the light of current developments.

**Key words:** professional independence, autonomy of professional organizations, TMA (Turkish Medical Association)

Türk Tabipleri Birliği'nin seçilmiş Merkez Konseyi yöneticilerinin, "savaş bir halk sağlığı sorunudur" başlıklı açıklamaları nedeniyle gözaltına alındığı ve yargılandığı bir dönemden geçiyoruz. Oysa Dünya Tabipler Birliği'nin silahlı çatışmalarla ilgili tutum belgesinde; "Hekimler, silahlı çatışmaların başlatılması ya da sürdürülmesiyle ilgili kararlarında; siyasetçilerin, hükümetlerin ve güç sahibi başka kesimlerin, bu kararların sağlık dahil çeşitli alanlarda yol açabileceği sonuçların farkında olmaları için çalışmalıdır" denmektedir. Böylesi bir dönemde hekimlerin mesleki bağımsızlığının ve meslek örgütünün özerkliğinin ne anlama geldiğini her boyutuyla tartışmak amacıyla bu dosyayı hazırlandı.

"Sağlık Reformları ve Esnek Üretim Hekim Özerkliğini Nasıl Etkiliyor?" başlıklı yazılarında Onur Hamzaoğlu ve Özlem Özkan; 1980'li yıllarda ortaya çıkan esnek üretim ve sağlık reformlarının, sağlık emek gücünün emek sürecini yeniden yapılandığını belirtiyorlar. 1980'li yıllardan itibaren, esnek üretim ve sağlık reformlarının ikili etkisine bağlı olarak, hekimlerin klinik, ekonomik, sosyal ve politik özerkliğinin erozyona uğradığını, hekimlerin bu erozyonu en fazla klinik özerklikte ve performans dayalı ücretlendirmede deneyimlediklerini, hekimlerin emek sürecinde özgür ve bağımsız karar vermelerinin, harekete geçmelerinin, kendi kendilerini yönetmelerinin, kontrolü ellerinde bulundurmalarının ya da inisiyatif kullanmalarının olanaksızlaştığını belirtiyorlar.

"Meslekler Üzerine Kısa bir Deneme" başlıklı yazısında Yavuz Üçkuyu; meslekler ve meslek örgütleri ile ilgili tespitlerin siyasal/toplumsal pratiğe aktarılmasında üç önemli noktanın hesaba katılması gerektiğini belirtiyor. Mesleğe bir insan etkinliği olarak karşı çıkmanın olası olmadığını, meslek örgütlerinin kapitalist sistem içerisindeki nesnel yerlerinin, bu yapıların sınıf mücadelesi içerisinde yerlerinin bulunmadığı anlamına gelmediğini, nesnel koşullar ile politik, ideolojik, kültürel ve sosyal öznel koşullar arasında birebir karşılıklık bulunmadığını, meslek örgütlerinin, öznel koşulları ile kapitalist siyasal hegemonyanın kendilerine atfettikleri nesnel zeminde değiştirebileceklerini, maddi yaşam için yerler/konumlar, yeterli koşulları sağlıyor görünse bile bir sınıfın toplumsal bir özneye dönüşmesi için yeterli olmadığını ifade ediyor.

"Profesyonel Mesleklerde Bağımsızlık ve Özerklik: Sağlık Torba Yasası Gerekçeleri, Komisyon ve Genel Kurul Tutanakları Çerçevesinde Değerlendirme" başlıklı yazısında Kasım Akbaş; sosyal bir sorunun tek bir açıdan ele alınarak değerlendirilemeyeceğini, politik krizin ortaya çıkardığı demokrasi tartışmalarının uç verdiği başlıklardan birinin meslek örgütleri olduğunu, profesyonel mesleklerin, otoriterleşmenin muhatabı ve mağduru olduklarını ifade ediyor. Son yıllarda profesyonel mesleklerle ve örgütlerine yönelik çok özel bir devlet müdahaleciliği uygulaması olduğunu, darbe girişiminin de katkıda bulunduğu otoriterleşme atmosferi içerisinde,

\*Prof. Dr., İzmir Dayanışma Akademisi

\*\*Dr., Toplum ve Hekim Dergisi Hakem Kurulu Üyesi

profesyonel mesleklerin demokratik örgütlülükleri ve özerkliklerinin ciddi bir saldırı altında olduğunu belirtiyor. Sağlık Torba Yasası'na eklenen özel maddeler aracılığıyla, mesleki özerklik aşınmasının yeni bir evresine geçildiğini; soyut terör suçlamaları ile hekimlik meslek faaliyetinin sürdürülmesinin engellenmeye çalışıldığını ifade ediyor.

Murat Civaner ve Feride Aksu Tanık derledikleri "Dünya Tabipler Birliği Belgelerinde Mesleki Bağımsızlık" başlıklı çalışmada; hekimlik mesleğinin kendisini denetleme yetkisi bağlamında Dünya Tabipler Birliği'nin oluşturduğu belgelerin, hekimlik mesleğinin pek çok alanda ilkesel duruşunu tanımladığı gibi, mesleki bağımsızlığının da çerçevesini evrensel olarak, ülkelerin özel hukuki düzenlemelerinden bağımsız olarak çizdiğini ifade ediyorlar. Dünya Tabipler Birliği'nin çeşitli tarihlerde mesleki bağımsızlığın çeşitli boyutlarına ilişkin oluşturduğu ve diğer belgelere kaynaklık eden temel tutum belgelerini topluca değerlendirerek, önemli noktaları özetliyorlar.

Eriş Bilaloğlu'nun "6023'te TTB'ye Rağmen Yapılan Düzenlemelerle Hedeflenen Ne?" başlıklı yazısı; TTB kurumsal iradesine rağmen/talebi olmaksızın Yasası'nda yapılan değişikliklerin muhtemel hedefini, stratejisini gündemine alıyor. Yasa'nın ve/veya Yasa değişikliğinin yapıldığı dönemin özellikleri, süreçte rol alan iktidarların yükledikleri işlevi görünür kılıyor. 1929'da başlayan ve 25 yıl süren Etibba Odaları deneyimini, 1953'te Yasa'nın çıkış ortamını, değişikliğe uğradığı 1980 ve devamı dönemlerin özelliklerini aktararak, TTB'ye ne yapılmak istendiğinin "dönemin ruhu" içerisinde yasa yapıcı ve yürütücü iktidarın ait olduğu sınıfsal çıkarların gerekleriyle anlaşılabilir olduğunu belirtiyor.

"TTB ve Mesleki Bağımsızlık, Meslek Örgütü Bağımsızlığı Mücadelesi" başlıklı makalede Bayazıt İlhan, TTB'nin kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütü olarak Yasası'nda tanımlandığı şekilde hekimlik mesleğinin kişi ve toplum yararına uygulanıp geliştirilmesi hedefine yönelik çalışmalar yürüttüğünü, bunu yaparken tüm güç odaklarından bağımsız olmaya, finansal, yönetsel ve denetim anlamında hekimlerin kontrolünde olmaktan taviz vermemeye büyük önem verdiğini belirtiyor. TTB'nin tarihi boyunca hekimlik uygulamalarının pek çok alanında mesleki bağımsızlığı zedeleyen baskı uygulamaları karşısında mesleğin evrensel ilkeler doğrultusunda uygulanabilmesi için çaba harcadığını ifade ediyor.

Ziyet Özçelik Güvenlik Soruşturması/ Haklardan "Arındırma" başlıklı yazısında, güvenlik soruşturması uygulamalarıyla kişilerin siyasal düşünceleri, toplumsal ilişkileri, özel hayatları, hakkında bilgi toplandığı; bu bilgilere göre "olumlu" bulunmayan kişilerin kamu görevine girme, seyahat, sosyal yardım,

eğitim vb. pek çok hakkını kullanmalarının önüne geçildiği belirtiliyor. Böylece ancak bir yargı organı tarafından adil bir yargılama sonucu ulaşılabilecek "mahkumiyet" kararının, kişilere bilgi verilmeden, savunma hakkı tanınmadan, yürütme aygıtı içindeki kişiler tarafından, güvenlik soruşturması adı altında verildiği ifade ediyor. Darbe girişiminden sonra OHAL döneminde güvenlik soruşturma uygulamasında önemli değişiklikler yapıldığını, OHAL sonrasında bu uygulamaların derinleştirildiğini, 2018 Aralık ayında kabul edilen Yasa ile güvenlik soruşturması aracılığıyla hekimlik mesleği açısından "arındırma" yolu ile bir tür yeniden biçimlendirme politikasının yürürlüğe konulduğunu belirtiyor.

Mustafa Güler "Hukukla Bağını Kopartan İktidarın Torba Yasası" başlıklı yazısında, Devletin, son zamanlarda tekçi bir kadrolaşma çabası içine girdiğini ifade ediyor. İktidardaki anlayışın dışında herhangi bir şekilde görüş açıklayan kişileri, şimdilik kamu sağlık hizmet sunumundan, ama esasen mesleklerinden uzaklaştırmayı kendine hak gören bir anlayışla karşı karşıya olduğumuzu belirtiyor. Hekimliğin temel yasası olan 1219 sayılı Kanun'a, idarenin terör örgütleriyle ilişkili olarak değerlendirdiği hekimlerin mesleki yetkilerini kısıtlayacak bir madde eklenmesini önerdiği süreci ve Yasa'daki değişikliğin olası sonuçlarını değerlendiriyor.

"Yapısal Şiddetin Mecliste Tezahürü: Torba Yasa Görüşmeleri" başlığıyla Necdet İpekyüz'ün yazısında Sağlıkla İlgili Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin Genel Kurul'da görüşülmesi ve yürürlüğe girmesi sürecine ilişkin izlenimlere yer veriliyor. Yazı, Türk Tabipleri Birliği'nin bu konudaki görüşleri çerçevesinde, süreç boyunca yaşanan usulsüzlükleri ve AKP'nin sağlık politikaları konusundaki genel tutumunu değerlendiriyor.

"Torba Yasa Meclis Görüşmeleri İzlenimleri Muhalliflere ve Meslek Örgütlerine "Demokles'in Kılıcı" başlıklı yazısında Ali Şeker; kamuoyuna "sağlıkta şiddeti önleme yasası" adıyla duyurulan teklifin, hekimler ve hekim adayları için getirdiği çalışma hakkının gaspı yanında, meslek örgütleri olan Türk Tabipler Birliği'nin denetim ve düzenleme yetkilerini ortadan kaldıran bir torba Kanun Teklifi olduğunu belirtiyor. 7151 Kanun sayısı ile yasalaşan haliyle halk sağlığını ve toplumsal uzlaşmayı zedeleyecek düzenlemelere sahip olduğunu ifade ediyor.

19 lira 20 Kuruşluk Olay başlıklı yazısında Naki Bulut; kendisine muayene olmak üzere getirilen bir mahkum hastayı kolluk güçlerinin yanında muayene etmeyi reddeden bir hekimin, bu durumu sözde meşru kılan Üçlü Protokol'e ve kendisine yönelik baskılara karşı mücadelesini anlatıyor. İyi okumalar.